

Berényi Mihály

Elsősegély a mondatoknak

AZ ELLENKEZŐJE AZ IGAZ

A táblázat eredményei szerint a norfloxacin érzékenysége a feltüntetett, vizeletből kitenyészett egyes baktériumok iránt 90% felett van.

A norfloxacin érzékeny a baktériumokra? A norfloxacin után el is pusztul a baktériumoktól? Ezzel a képtelenséggel házi orvosokat képeztek tovább a mondat megfogalmazói. Fordítva is lehetett volna, hiszen ha a házi orvosok ennek a mesének nem dőlnek be, így képezhetik tovább az előadójukat: „A táblázat eredményei szerint a feltüntetett, vizeletből kitenyészett egyes baktériumok norfloxacin iránti érzékenysége 90% felett van.”

EGYBE VAGY KÜLÖN? AVAGY A BIZOTTSÁGOK NEVÉBEN BÁRMIT ELKÖVETHETÜNK?

Jelen antibiotikum alkalmazási javaslat a Semmelweis Egyetem Antibiotikum Rezisztencia és Infekció Kontroll Állandó Bizottsága (ARIKAB) és Felnőtt Antibiotikum Protokoll Albizottsága kezdeményezésére és aktív részvételével készült el.

Nem hiszem, hogy minden tag hibátlanul el tudja mondani a bizottsága és az albizottsága nevét. Így kevesebb a hiba, de volna még mit javítani: „Jelen antibiotikumalkalmazási javaslat a Semmelweis Egyetem Antibiotikumrezisztencia és Infekciókontroll Állandó Bizottsága (ARIKAB) és az Antibiotikumprotokoll Felnőttbizottsága kezdeményezésére és aktív részvételével készült el.”

VISZKET A BETEGSÉG MEG A TÜNET?

Viszkető bőrbetegségek. – A viszkető tünetek vakarása másodlagos bőrtünetekhez vezet.

Ha a bőrbetegségek meg a tünetek viszketnek, vakarják meg magukat, de a beteget hagyják békén. Másik lehetséges megoldás: „Viszketéssel járó bőrbetegségek” – „A viszketés miatti vakaródzás másodlagos bőrtüneteket okoz.”

MÁSODSZORRA

A leghűségesebb város másodszorra adott otthont a kongresszusnak.

Ha csak *másodszorra*, akkor elsőre nem sikerült. Valójában már másodszor volt andrológiai kongresszus Sopronban, vagyis: „A leghűségesebb város másodszor adott otthont a kongresszusnak.”

EGYSZERÜBBEN ÉRTHETŐBB

Műtét után az obstruktív tényezőként szereplő prosztata eltávolítását követően a hiperaktív hólyagműködés is rendeződött.

Javaslatom: „A szűkületet okozó prosztata eltávolítása után a hólyag túlműködése megszűnt.”

Amerikai tudósok egy korábban ismeretlen vírust fedeztek fel.

Felfedezni csak az ismeretlent lehet. Ebben a mondatban az *egy korábban* is fölösleges. Ennyi elég lett volna: „Amerikai tudósok új vírust fedeztek fel.”

A bábatanfolyamok a jövő hónapban meg fognak tudni indulni.

Ennek a mondatnak az érdekessége a három igéből, illetőleg azok származékaiból (*megtud, fog, indul*) összetákolt állítmány. Ha tudjuk, hogy a tanfolyamok a jövő hónapban kezdődnek, teljesen fölösleges a *fognak*. Így egyszerűbb volna: „A bábatanfolyamok a jövő hónapban elkezdődhetnek.”

A sebészetten kizárták a kizárt sérvet.

Szegény sérv! Olyan, mint a kétszersült, csak „kétszerkizárt”. Avagy a sebész így szólt: Az kizárt, hogy a sérv kizárt! Azért, hogy ne legyen ugyanaz a szó – ráadásul más jelentéssel – a mondatunkban, ez a változat elfogadhatóbb: „A sebészetten valószínűtlennek tartották a kizárt sérvet.”

A következő két hétben korlátozni kellene az ellátást, miután az intézménynek kiadott úgynevezett teljesítményvolumenkorlát már elfogyott.

Ha elfogyott a korlát, akkor semmi nem korlátozza az ellátást? Mellesleg mit keres ebben a sokat szidott szóban a *volumen*? Nem volna elég a *teljesítménykorlát*? Vagy még világosabban: „A következő két hétben kevesebb műtétet kellene végezni, miután az intézmény kimerítette a keretét.”

Extracardialis szívtájra sugárzó fájdalom.

Az *extracardialis* szíven kívüli jelent. Hol lehet a szíven kívüli szívtáj? Javaslatom a következő: „Szív környékére kisu-gárzó fájdalom.”

Itt meg kell említeni az ESWL-t, mely testen kívüli kőzúrást jelent, legtöbbször ultrahangos energiával. Ilyenkor a követ összezúzzuk, melyet a beteg vélhetően spontán kivizel. – A lökeshullámos – testen kívüli – kőzúrásnál sok múlik a célzás pontosságán.

Az ESWL lényege: a testen kívül gerjesztett lökeshullámok a testen belül, a húgyutakban zúzzák össze a köveket. Viszont mire gondol a világháló gyanútlan olvasója az idézett mondatokból? Arra, hogy a vesekő már nincs a vesében, valahol a testen kívül van, ott összezúzzák, aztán visszateszik a megfelelő vesébe, majd remélni kezdik a kivizelését. Ha végre kikerült a beteg testéből a kő, bosszúból kellett apró darabokra törni? Meglehet, de miért kellett a törmelékét visszajuttatni a vesébe? A furcsán zajos ultrahangos energia helyett biztosan használhatóbb az ultrahang-energia, például így: „Itt meg kell említeni az ESWL-t, amely testen kívül – legtöbbször ultrahang-energiával – gerjesztett lökeshullámokkal végzett kőzúrást. Ilyenkor a követ összezúzzuk, a töredékeit a beteg várhatóan kivizeli.” – „A lökeshullámos kőzúrásnál sok múlik a célzás pontosságán.”

Ritka kőféleség a cisztinkövesség.

A cisztinkövesség nem kőféleség, hanem betegség, ezért volna jobb ez a két változat: „Ritka kőalkotó a cisztin”; „Ritka betegség a cisztinkövesség”.

Fertőzött vizelet esetén a vizelet lúgos irányba tolódhat el.

Különös látvány lehet a vizelet eltolódása. Mi tolhatja el a vizeletet? Milyen irányba? Miben van a vizelet, amikor eltolódik? Ezek megválaszolhatatlan kérdések. Egyiket sem tettem volna fel, ha a „vizelet vegyhatásának” eltolódásáról szólt volna a mondat: „Fertőzött vizelet esetén a vizelet vegyhatása lúgos irányba tolódhat el”; „Fertőzés hatására a vizelet lúgosodhat”.

Én idős beteg ápolónő vagyok.

Sokáig hallgattam a riportot, mire kiderült, hogy a hölgy nem idős, beteg ápolónő, hanem idősbeteg-ápolónő. Egyértelmű lett volna a bemutatkozása így: „Idős betegeket ápolok.”

A vena cava inferior tumor thrombussal szövődött vesesejtes rákos betegek kezelésének alapját a radikális nephrectomia és tumor thrombectomia jelenti.

Az én javaslatom: „Vesesejtes rák esetén a kezelés alapját a nephrectomia és a thrombectomia jelenti, ha a vena cavában thrombus képződik.”

ŐK/AZOK

Burgenlandban ilyenkor hatalmas máglyákat emelnek a magyarok, aztán meggyújtják őket.

Akkor fogalmazunk helyesen, ha egyetlen pillanatra sem gondol az olvasó arra, hogy a magyarokat gyújtják meg. Nem

volna világosabb a mondat, ha az őket helyén azokat lenne? Hasonlítsuk össze a mondatot ezzel a tökéletes analógiával: *A réten ilyenkor hatalmas gödröket ástak a foglyok, aztán belelőtték őket.* Számtalan tömegsír bizonyítja, hogy őket lőtték bele, nem azokat a gödröket. Életösztönöm nem engedte volna, hogy részt vegyek azon a kongresszuson, amelyen ez az utasítás hangzott el: *Az előadók szedjék le a poszttereket! Máshol fogják felakasztani őket.*

FŐLÖSLEGES EGY

Jelenleg a beültethető chip egy egyszerű kis hardware, amely egy egyedi azonosítót tartalmaz, valamint egy rövid terjedelmű írható/olvasható szöveges részt.”

Az egy szó ötször fordul elő ebben a mondatban. Kettő elég volna: „Jelenleg a beültethető csip egyszerű kis hardver, amely egyedi azonosítót és rövid terjedelmű írható/olvasható szöveges részt tartalmaz.”

MEGNYITOTTUNK?

Ífúságom idején az új üzlet kirakatán ez a nagybetűs szó állt: **MEGNYÍLT.**

Tárgyatlan ige, nagyon helyesen. Mostanában kizárólag a tárgyas párja éktelenkedik mindenhol: **MEGNYITOTTUNK.** Már az orvosi nyelvben is: *Megnyitott az első hazai HIV-centrum.* Mit nyithatott meg a HIV-centrum? Semmit. Legfeljebb megnyílt.

A FŐLÖSLEG FŐLÖSLEGES

Arra kell törekedni, hogy csak lehetőleg minél kevesebbszer kelljen az inkubátorokat kinyitni.

A törekedni, csak és lehetőleg közül egy is elég. Így a hasonló kell és kelljen közül szintén csak egy marad a mondatban: „Törekedjünk arra, hogy az inkubátorokat ritkán kelljen kinyitni!”

IGEKÖTŐK

Az ondóvezeték elkötésével szeretnék elejét venni a túlszaporodásnak.

Ha úgy elkötik az ondóvezeteket, ahogy a lovakat szokták, akkor biztosan vége a túlszaporodásnak. Valójában nemcsak „lekötik” az ondóvezeteket, hanem át is vágják, vagy kivágják egy szakaszát. A köznyelvben bőségesen találhatunk ide illő példákat: *Rám bízták a banki utalásokat; A lakás azonnal költözhető; A bíróság marasztaló ítéletet hozott; Iratkozási kérdőív; A buszjáratok a vonathoz és egymáshoz is hangoltan közlekednek.* A helyes szavak: *átutalásokat, beköltözhető, elmarasztaló, beiratkozási, összehangoltan.*

A beteg kioxikáltan érkezett.

E mondat megalkotója szerint az *exsiccosis* csak száradás volna, de akkor mit jelent benne az *ex*? Javaslatom: „A beteg exszikkáltan (kiszáradtan, folyadékhiányosan) érkezett.”

A feltripszinezett sejteket... felszuszpendáltuk.

Szerintem helyesen: „A tripszinnel emésztett sejteket szuszpendáltuk.”

CSAK EGY A BETŰ?

Már 3 hét használatról érzékelhető hajhullás elleni hatékonyság.

Ebben a mondatban két, azaz kettő szer bújik meg. 1. Amelyeknek háromhetes használata okoz érzékelhető (nem pedig érzékelhető) hajhullást. 2. Az okozott hajhullás elleni csodaszer. Csak egy szerről szólna a mondat, ha az érzékelhető után nem hiányozna az a pici, de nagyon fontos a: „Már 3 hét használatról érzékelhető a hajhullás elleni hatékonyság.”

MINDENT KÉTSZER MOND?

Zavaróan magas az olyan vizsgálatok száma, ahol mind a vizsgálat felépítése, mind az elemzéshez használt módszerek statisztikailag hibás módszereket alkalmaznak.

Furcsa, hogy a módszerek módszereket alkalmaznak. Lényegesen rövidebb és érthetőbb lehetne ez a mondat így: „Sok a hibás felépítésű, nem megfelelő statisztikai módszereket alkalmazó vizsgálat.”

SÚLYOS GONDOK A VÍRUS MEGÖLÉSE MIATT?

Az új szer megöli a vírust, ami súlyos gondokat okoz a nőgyógyászatokon.

Megint az *ami/amely* helycsere. Az *amely* használata egyértelművé tenné a mondatot: a vírus okozza a súlyos gondokat, nem az elpusztulása. Nagy különbség! Ebbe a mondatba viszont az *ami* kellett volna ahhoz, hogy ne az internet, hanem a gyógyszervásárlás kockázatosságára gondoljunk: *Sokan vásárolnak gyógyszert az interneten, mely kockázatos.*

ADRENALECTOMISALJUNK?

Mivel leírták, hogy a ciklofoszfamid adrenalectomisált kutyákban toxikusabb, adrenalectomisált betegek hormonpótló terápiajának és a ciklofoszfamid adagjának módosítása szükséges lehet.

Lehet, hogy nem vagyok eléggé „civilisált”, mégsem „szimpatisalok” ezzel az írásmóddal. A „randomisált” vizsgálattal sem. Mit művelhetett az, aki a szépasszonynak „kurisált” (a kurizálás helyett)? Kétszeresen sajnálom azt a szert, amelyik „necrotisált” (az elhalás helyett).

LÖVIK AZ ANTIBIOTIKUMOKAT?

A terápia másik lényeges eleme a fertőzés megszüntetése célzott antibiotikum adásával.

Mivel célozzák a szegény antibiotikumot? Ágyúval? Ijesztgesünk inkább a kórokozókat az antibiotikum célzott adásával: „A terápia másik lényeges eleme a fertőzés megszüntetése antibiotikum célzott adásával.”

ELTÁVOLÍTOTTÁK A TERHESSÉGET

A méhen kívüli terhesség eltávolításra került.

A *terhesség* nem mindig a legjobb szó a kismamáság, az áldott állapot kifejezésére. Lehet azonban a kismamáságot vagy terhességet *eltávolítani*? Aligha, de *megszakítani*, *megszüntetni* szokták. Vagyis: „A méhen kívüli terhességet megszakították.”

APRÓSÁGOK

A kiemelt vesékből mikroszkopikus metszeteket készítettünk.

Mikroszkopikus az olyan apró tárgy, amely szabad szemmel nem, de mikroszkóppal látható. Nem hiszem, hogy a vese-testecskék tanulmányozására készített metszetek is ilyen parányiak voltak. Ha mégis, akkor gratulálok! Egyébként főleg a helyes *mikroszkópos* jelző használata is, hiszen a metszet fogalmában benne van: „A kivett vesékből metszeteket készítettünk.”

A szubklinikus fertőzés szabad szemmel nem látható.

A szokványos klinikus 1,4–2 méter magas. A szubklinikus nagyon kicsi, szinte törpe. Katonaorvos sem lehet. Beszéljünk inkább a *szubklinikai* fertőzésekről. Akkor is, ha szótáraink egyetértenek a *szubklinikus* jelző használatával. Szerintem: „A szubklinikai fertőzés szabad szemmel nem észlelhető.”

„BICEGŐ” MONDATOK MAGYARÁZATOKKAL

Kísérleti fázisban egy új migrén elleni gyógyszer.

Ha figyelmesen olvassuk el ezt a mondatot, megtudjuk, hogy újfajta migrént fedeztek fel, de nem kell aggódnunk, már kész is ellene a gyógyszer. Az új utáni vesszőt valóban meg lehetne takarítani, ha a mondat például ilyen lenne: „Kísérleti fázisban a migrén elleni új gyógyszer.”

Megfigyelték, hogy a Kioga-tó mocsaras partjai mentén a tébécé elleni Mycobacterium tuberculosis baktériumot tartalmazó oltásaik különösen eredményesek.

Az *elleni* utáni hiányzó vessző miatt azt hihetjük, hogy a Mycobacterium tuberculosis a tbc ádáz ellensége.

Hatóanyag: 8 mg epervudin 1 g vízzel lemosható szuszpenziós kenőcsben.

Miért fontos az, hogy 1 g vízzel lemosható a hatóanyag a kenőccsel együtt? Talán inkább erre gondolt a gyár, bár így is furcsa a mondat: „Hatóanyag: 8 mg epervudin 1 g vízzel, lemosható szuszpenziós kenőcsben.”

Az osztályunkon a legnagyobb endoszkóppal eltávolított vesekő.

Ha urológus olvassa ezt a mondatot, nem törődik azzal, hogy nincs vessző a *legnagyobb* után, gondolkodás nélkül a vesekövet hiszi legnagyobbnak, pedig itt az endoszkóp volt az.

Milyen mértékben elégedett a gyár honlapján található orvosoknak szóló információkkal?

Kik vannak a honlapon? Az orvosok. Vessző hiányában a gyár csak a honlapján található orvosoknak szóló kérdést tette fel. Egészen mást jelent a mondat, ha a *található* utáni vessző nem hiányozna: a honlapról lekerülnének az orvosok, és az információk elfoglalhatnák az eredetileg nekik szánt helyet: „Mennyire elégedett a gyár honlapján található, orvosoknak szóló információkkal?”

Második javított kiadás.

Ez a könyv immár harmadszor jelenik meg: először, aztán az első majd a második javított kiadásban. És senki nem látta az első, javított kiadást, ugyanis ilyen nincs is. A vesszővel kibővített, immár helyes mondat ez lett volna: „Második, javított kiadás.”

A szerzők először számolnak be eddig még nem ismert kuneánvázat tartalmazó három vegyületcsaládról.

A mondat szerint eddig a kuneánvázat nem volt ismert. Ha az *ismert* után kitesszük a nyilvánvalóan elmarad vesszőt, akkor kiderül, hogy a három vegyületcsalád nem volt ismert. Mind ez csak akkor lenne biztosan igaz, ha a szerzők minderről elsőként számoltak volna be és nem *először*. Az eredeti mondat nem zárja ki, hogy más szerzők már számos alkalommal beszámoltak az ilyen témájú munkájukról. Ezért is jobb ez a mondat: „A szerzők elsőként számolnak be az eddig még nem ismert, kuneánvázat tartalmazó három vegyületcsaládról.”

A ferritin a legfőbb vasat tároló fehérje a sejtekben.

A *legfőbb* utáni vessző hiánya miatt azt hihetjük, hogy van alvas, középvas meg legfőbb vas, és a sejtfehérje ezt a legfőbb vasat tárolja. Ha a vessző a helyére kerül, kiderül, hogy a *legfőbb* nem a vas, hanem a *fehérje* jelzője: „A ferritin a legfőbb, vasat tároló fehérje a sejtekben.”

Hatásos az új prosztatatarák elleni szer.

Nem a prosztatatarák az új, hanem az ellene kifejlesztett szer. Ha a mondat megfogalmazója semmilyen áron nem akart vesszőt használni az *új* után, írhatta volna így: „Hatásos a prosztatatarák elleni új szer.”

A bukás nagyon gyakori jelenség fiatal csecsemőknél. Bizony előfordul, hogy még a következő etetésnél is bukik a csecsemő – ilyenkor más kissé túros jellegű gyomortartalmat.

Ebben a mondatban ékezet lenne a hiányzó vessző. *Túros*: 'gennyesedő, varas sebbel borított, feltört hátú ló. Ilyen lenne a gyomortartalom? Aligha, inkább *túrós*, vagyis darabos csomókat tartalmazó. A *más* csak gépelési hiba (a *már* helyett). Az internet kínálta *túros buktától*, *túros csuszától* és a többitől elment az étvágyam.

Ez a mondat meg napokra étvágytalanná tett: *Három hónap után jelentkezett a gombásodás először a páromnál, túros folyása volt és nagyon égetett ill. viszketett*. Feltehetően nem kanca alkotta ezt a hibákkal telezsúfolt mondatot a beteg ménjéről. A kancák jobban fogalmaznak...

HUMOROS NYELVBOTLÁSOK, ELÍRÁSOK

„*Fejldései rendellenesség: valakinek van két veséje, és azok közül az egyik hiányzik.*”

(Van két autóm, de az egyik hiányzik. Akkor most melyiket adjam el?)

„*Vérvezelés esetén forduljon a beteg urológushoz: ez mindig veszélyt jelent.*”

(A beteg urológus valóban veszélyt jelent. Vérvezeléssel inkább egészségeshez forduljunk.)

„*A tuberculoticus hólyagban szenvedő betegnek súlyos tenesmusai vannak.*”

(Én az egészséges hólyagban is szenvednék. A tenesmusaim nem nyugtalanítanak, hiszen hólyagban vagyok.)

„*A magasabb húgyutakból a hólyagban született köveket a beteg kivizeli.*”

(Ezek a kövek nagyon ügyesek. Még elképzelni sem tudom, miként lehet a magasabb húgyutakból a hólyagban megszületni.)

„*A kutaszok lumen nélküli vékony csövecskék.*”

(A kutaszok tehát nem makarónik, hanem spagettik?)

„*A cryptorchid testis a rejtettheréjű here.*”

(Vagyis a herének heréje van, de az nem látszik.)

„*A thiazidterápia eredményeként impotenciáról is írnak.*”

(Akkor jobb, ha a thiazidterápiát a nőkre korlátozzuk. Mellesleg az impotenciát ők sem tekintik eredménynek.)

„*Kristálypolitikai megfigyelések.*”

(A politika a kristályoptikai megfigyelésekbe is befurakodott.)

„*A falusi ember hátsó részén megy be a házba.*”

(Aztán győzi nadrággal?)